

Вагонетка

Рюноске Акутагава

Коли між Одаварою та Атамі заходилися прокладати вузькоколійку, Рьохееві минуло вісім років. Майже щодня він вибігав за царину і видивлявся на будівництво залізниці. Власне, не вона його цікавила – його вабили вагонетки, що ними перевозили землю.

Двоє копачів, бувало, накидають ґрунту, стануть на вагонетку, і вона сама швидко котиться вниз. Пильно стежачи, як вагонетка хилитається з боку на бік, як плюскочуться на вітрі поли робітничих курток, як вужем звивається колія, Рьохей усім серцем прагнув стати чорноробом. "Якби то хоч один-однісінький раз поїздити з робітниками на вагонетці!" – не давала спокою думка. Доїжджаючи кінця залізничної колії на рівнині, край села, вагонетка спинялася, і тої ж миті копачі притьмом зіскакували, перевертали вагонетку й висипали землю на купу. Тоді почали штовхати вагонетку під гору. "Якби мені не те що їхати, а хоч пхати вгору дозволили!" – думав собі Рьохей.

Якось надвечір, на початку лютого, Рьохей з молодшим братом і братовим однолітком, сусідським хлопцем, подалися в кінець села, де у вечірньому присмерку стояли рядком обляпані грязюкою вагонетки. Поблизу не було живої душі. Трійко хлоп'ят підступили до крайньої і зрушили її з місця. Вагонетка закрипіла. Рьохей аж злякався того скреготу. Та за хвилю оговтався. Вагонетка, порипуючи, під напором хлопчаків поволі сунула вгору. За кенів[97] отак з десять дорога відразу покрутішала. Тепер уже несила було втрюх штовхати вагонетку під гору. Хоч як хлоп'ята впрівали коло неї, а вона скочувалася назад, волочучи і їх за собою. Аж ось Рьохей щось зметикував й озвався до своїх молодших друзів:

– А чи не сісти нам, га?

Хлопчаки повискакували на вагонетку. Спочатку помалу, а згодом щораз швидше вона помчала колією вниз. Навколишній краєвид, мов розчахнутий навпіл, швидко поплав перед очима. Рьохей не тямився від радощів, відчуваючи, як у лице дмухає вечірня прохолода. За яких дві-три хвилини вагонетка знову стояла на кінцевій зупинці.

– Може б, іще раз попхати, га? – і Рьохей разом з молодшими товаришами взявся штовхати вагонетку вгору. Та не встигли вони зрушити її з місця, як позаду почулася чиясь хода, тут же хтось грізно крикнув:

– Гей, шибеники! Хто вам дозволив чіпати вагонетку?

Поблизу стояв високий робітник у пошарпаній робочій куртці та з недоречним у таку пору солом'яним брилем на голові. Хлоп'ята дали чимдуж драла, а оглянувшись лише тоді, як відбігли на п'ять-шість кенів.

Хоч іще не раз доводилося Рьохееві проходити мимо будівництва, але відтоді йому вже не кортіло поїздити на вагонетці. Ще й досі в пам'яті закарбувалася постать того робітника, його приплюснутий, жовтий у сутінках бриль. Щоправда, спогад цей щороку

блідне.

Минуло днів з десять після того випадку. І от якось пополудні Рюхей сам-один стояв недалеко від колії і стежив за вагонетками. Цього разу, крім вагонеток із землею, Рюхей помітив одну зі шпалами, що піднімалася вгору, здається, головною колією. Вагонетку штовхало двоє парубків. Тільки-но Рюхей запримітив їх, як відчув, що з ними можна легко поладнати. "Якби тільки не сварились!" – подумав собі Рюхей і підскочив до вагонетки.

– Дядечку, дайте поштовхати.

Один з парубків, у смугастій сорочці, не зводячи понуреної голови, відказав приязно:

– А чом би й ні, ходи штовхай!

Упершись руками в вагонетку між парубками, Рюхей що було сил взявся пхати.

– Та ти, я бачу, силач! – похвалив Рюхея той, з цигаркою за вухом.

А тим часом дорога стала пологішою.

– Можеш перепочити, – почув Рюхей, та анітрохи не зважав на ці слова, хоч парубки вже випросталися. Нарешті Рюхей не втримався і боязко поспитав:

– Можна мені й далі штовхати?

– Атож. Чого ж ні? – водночас відповіли обидва робітники. "Ото добрі люди!" – подумав собі Рюхей.

Вагонетка проїхала якого півкілометра, і дорога знову покрутішала; обабіч колії у мандаринових садах грілися на сонці жовті плоди. "Як добре, що доводиться їхати під гору! Є нагода поштовхати", – подумки розмовляв з собою Рюхей, натужно підпиhaючи вагонетку.

Тільки вагонетка опинилася серед мандаринових садів, як ураз колія почала збігати вниз. Парубок у смугастій сорочці гукнув Рюхееві: "Сідай!" – і миттю той зіп'явся на вагонетку. Ледь всі троє повсідалися, вагонетка, розтинаючи повітря, випоєне запахом мандаринів, прудко помчала вниз. "Далебі, ліпше їхати згори, ніж випихати нагору", – озираючись довкола, міркував Рюхей. Вітер роздував його хаорі, наче вітрило. "Чим частіше доведеться випихати під гору, тим частіше можна буде любесенько попоїздити".

Вагонетка домчала до бамбукових чагарів і стала. Всі троє знову взялися її підпихати. Небавом з обох боків колію обступив мішаний ліс. Подекуди на взгір'ї поржавілі рейки вкрилися опалим листям. Коли вагонетка піднялася на гору, під високою кручею показалася холодна морська широчінь. І тут Рюхей відчув, що забився надто далеко від дому.

Знову всі троє посідали на вагонетку й вона, минаючи пра-воруч море, помчала попід віттям дерев. Але Рюхей вже не почував, як раніше, радощів. "Якби то вернутися додому!" – благально шептав він. Та поки вагонетка не доїде до потрібного місця, про повернення, звісно, годі й думати. Це Рюхей добре розумів.

Незабаром вагонетка спинилася перед чайною, що над її солом'яною стріхою височіло гірське урвище. Зайшовши у хатину, парубки в товаристві господині з

немовлям за плечима неквапом заходилися пити чай. Самотній Рьохей знервовано почав оглядати вагонетку: дощаний спід її геть був оббризканий болотом.

Невдовзі з чайної вийшов робітник, що в нього за вухом стирчала цигарка, наблизився до Рьохея і тицьнув йому загорнуті в газету дешеві тістечка. Рьохей похмуро сказав: "Дякую". Та збагнувши, що поводитьсь нечемно, вийняв з пакетика тістечко і, немов прагнучи загладити свою провину, підніс до рота. Тістечко відгонило нафтою, що, напевне, всоталася в папір. Штовхаючи вагонетку, всі троє положистим схилом бралися вгору. Хоч Рьохей і тримався за вагонетку, та думав тепер про зовсім інше.

По той бік гори теж була чайна. Робітники зайшли й туди, а у Рьохея на вагонетці тільки й думки, що про повернення.

На вітах квітучої сливи перед хатиною згасали останні сонячні зблиски. "Смеркає", – подумав Рьохей і захвилювався, навіть сидіти перехотілося. Тож, аби згаяти час, штурхне колесо або візьметься підпихати вагонетку, хоч знає, що не подужає зрушити її з місця.

Тим часом робітники вийшли надвір, наблизились до вагонетки і, спершись на шпали, озвалися:

– Ти вертай додому, бо ми заночуємо, – сказав перший.

– Якщо спізнишся, то вдома турбуватимуться, – додав інший.

Рьохеєві похололо у п'ятах. У голові майнула думка, що от-от зайдуть сутінки, що звідси додому втричі довша дорога, ніж з Івамура, де він був минулої осені з мамою, що доведеться самому тюпати в такий далекий світ, – і на очі навернулися сльози. "Та сльозами не зарадиш – не гоже плакати", – подумав Рьохей. Насилу вклонившись парубкам, він притьмом дременував понад колією.

Якийсь час хлопець біг, як у нестямі. Пакетик тістечок за пазухою заважав – Рьохей його пожбурих; аби швидше дістатись додому, покидав і дзорі. Хоч камінці й кололи крізь вутленькі табі, а все-таки ногам стало легше. Обминаючи ліворуч море, Рьохей жваво подерся крутим схилом. На очі набігали сльози, обличчя перелякано кривилося, але Рьохей, захеканий, змагаючи втому, біг і біг без упину.

А коли добіг до бамбукових чагарів, вечірній серпанок у небі над горою Хіганеяма почав згасати. Серце калатало щораз дужче. Йому здалося, що він біжить не тою дорогою, якою сюди приїхав, і ще більше захвилювався. Відчувши, що вся одежа набралась потом, Рьохей, ні на мить не спиняючись, кинув на дорогу й хаорі.

Досягти мандаринових садів, хлопець помітив, що навколо залягла темрява, "Тільки б урятуватися", – думав він, спотикався, падав і біг далі.

Нарешті далеко в пітьмі замріло будівництво вузькоколійки, і в Рьохея з очей мало не бризнули сльози. Та він тільки зарюмсав і мчав далі.

Коли хлопець опинився у селі, у будинках обабіч вулиці вже світилися електричні вогні. У тому світлі Рьохей ясно побачив, як з голови його струмує пара. Побачивши заспаного хлопця, жінки біля криниці й чоловіки, що верталися з поля, занепокоєно перепитували: "Що сталося? Що з тобою?" Та Рьохей, як німий, пробігав уже мимо

якогось яскравого будинку – бакалійної крамнички чи, може, перукарні.

А от і поріг батьківського дому. Рьохей не стерпів і ревно заплакав. На його плач мерщій примчали тато й мама. Стривожена ненька хотіла його приголубити, але не могла – хлопчина пручався, не вгавав. Либонь, той плач далеченько розлягався, якщо під дверима набігалося так багато сусідів. Усім кортіло знати, що сталося з дитиною. І хоч як хлопця втихомирювали, а йому несила було погамувати плач. Згадуючи про довгу дорогу, яку довелося пробігти, про недавній розпач, він голосно хлипав і ніяк не міг заспокоїтися...

У двадцять шість років Рьохей з жінкою і дитиною переїхав до Токіо. Тепер на другому поверсі в редакції одного часопису він орудує червоним олівцем коректора. Але ще й зараз подеколи безпричинно йому на думку навертається та пригода. А хіба безпричинно?.. У втомлених мирською суєтою очах, як і колись, мигає імлистий чагарник і згориста дорога...